

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE**

Cu titlu de manuscris
CZU: 342.722(043.2)=135.1 S 47

TERZI NICOLAI

**GARANȚII CONSTITUȚIONALE ALE EXERCITĂRII
DREPTULUI LA LIBERTATEA OPINIEI ȘI EXPRIMĂRII**

SPECIALITATEA: 552.01 - DREPT CONSTITUȚIONAL

**Autoreferatul tezei de
doctor în drept**

CHIȘINĂU, 2015

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei Drept Public, Facultatea Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova

Conducător științific:

Popa Victor - doctor habilitat în drept, profesor universitar, drept constituțional

Referenți oficiali:

1. Balmuș Victor - doctor habilitat în drept, conferențiar cercetător. Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei.

2. Bantuș Igor – doctor în drept, conferențiar universitar, Ministerul Justiției al Republicii Moldova.

Componența Consiliului științific specializat.

1. Costache Gheorghe, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar

2. Goriuc Silvia, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar

3. Cârnaț Teodor, membru, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar

4. Cușmir Marcel, membru, doctor habilitat în drept, conferențiar u universitar

5. Țurcan Serghei, membru, doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea publică va avea loc pe data de 24.04.2015, ora 12.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 18.552.01-07 în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr.1, bir. 408, Republica Moldova, MD-2001.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, la Biblioteca ULIM și pe pagina Web a C.N.A.A. www.cnaa.md.

Autoreferatul a fost expediat la

martie 2015

Secretar științific al Consiliului
Științific Specializat , doctor în drept,
Conferențiar universitar

Silvia Goriuc

Conducător științific,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Victor Popa

Autor

Terzi Nicolai

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei și importanța problemei abordate.

Este bine știut faptul că prin pluralism la general, trebuie să înțelegem pluralitate, diversitate, mai multe posibilități. Pluralismul de opinii înseamnă o diversitate de opinii în diferite domenii exprimate de membrii societății fără nici o deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Referindu-ne la pluralismul politic, în mod special trebuie să înțelegem că acesta se referă la opiniile exprimate cu privire la guvernare, la calitatea guvernării, la condițiile de viață impuse de guvernare, acesta se bazează pe necesitatea de a reprezenta, în interesul democrației, un avantaj larg de opinii și opțiuni politice diferite în mijloacele de comunicare în masă.

Pentru a dezvolta democrația pluralistă statul trebuie să asigure un ansamblu de principii în baza cărora se dezvoltă diversitatea opțiunilor și programelor politice de guvernare a țării, să organizeze activitatea transparentă a guvernanților și a tuturor autorităților publice, găsindu-și concretizare în exprimarea diversităților concepțiilor și opiniilor care se interpun între individ și stat în raporturile care se derulează între membrii societății și diverse instituții statale și nestatale [3, p.37].

Garantarea pluralismului în toate speciile sale, în special, a pluralismului politic, este reglementată de multiple documente și instrumente internaționale deoarece, la baza temeiului filosofic al pluralismului se află însăși ideea de libertate a individului în sens politic. Beneficiind de libertatea politică într-o societate pluralistă cetățeanul continuă să se manifeste ca într-un cadru pluralist instituționalizat de stat [1, p.26].

Aflându-se în centrul a numeroase controverse și dezbateri, la nivel național și internațional, atât din perspectiva teoretică, dar și practică, tema realizării nestingherite a dreptului la exprimarea liberă a opiniei, prezintă un real interes, individual și colectiv, creează un cadru generos de discuție și implică necesitatea clarificării raportului cu alte drepturi sau interese fundamentale aparținând autorităților naționale sau particularilor [2, p.444].

Libertatea de exprimare a opiniei este un drept integrator, un drept generator, care generează și alte drepturi și libertăți fiind indisolubil legate cu ele și existând doar în ansamblu. În acest sens, sunt relevante afirmațiile lui Frederic Sudre care consideră că libertatea de exprimare a opiniei constituie deopotrivă un drept în sine și un drept indispensabil sau prejudiciabil pentru realizarea altor drepturi (libertatea de exprimare este indispensabilă libertății de întrunire, dar poate aduce atingere dreptului la viață privată); deopotrivă un drept individual, ce ține de libertatea spirituală a fiecărei persoane, și un drept convivial, permițând comunicarea cu ceilalți [3, p. 351].

Este necesar de menționat că libertatea de exprimare a opiniei protejează nu doar informația și ideile care sunt populare, convenabile, necontroversate, dar și acelea care pot ofensa, șoca sau deranja. Acest drept protejează, atât conținutul ideilor și informației exprimate, precum și forma în care acestea sunt împărtășite [3, p.37].

O societate democratică are nevoie de un sistem de comunicare, un sistem prin intermediul căruia să se distribuie și să se facă schimb de mesaje între oameni. Acest rol îl joacă mass-media care asigură circulația informațiilor, opiniilor și atitudinilor considerate a avea semnificație socială, contribuie la cristalizarea și apoi la răspândirea opiniei publice.

Republica Moldova a pășit cu rapiditate în era informațională, caracterizată inclusiv prin creșterea numerică semnificativă a canalelor de informare, fie pe contul spațiului virtual, fie pe contul mediilor tradiționale. Creșterea numerică a canalelor informative și, implicit, a volumului informațional, cauzează și creșterea numărului de învinuiri de defăimare aduse mass-media. Din aceste considerente se face necesară o reglementare normativă minuțioasă a tot ce ține de dreptul de a exprima opinii, a difuza informații.

Punerea corectă în aplicare a cadrului normativ privind reglementarea dreptului la libera exprimare a opiniei și difuzarea informației ridică mari obstacole, mai ales țărilor cu economii vulnerabile, unde bugetul de stat pentru punerea în aplicare a unui program general de măsuri complementare este limitat.

Manifestarea excesivă sau abuzivă a diversității de opinii, și mai ales de atitudini poate conduce la anarhism, la o stare haotică, netolerantă în nici o societate [4, p.33]. Din această perspectivă, exercitarea dreptului la libera exprimare a opiniei, ce comporta îndatoriri și responsabilități, poate fi

supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești [8, p.24].

Restrângerile însă, nu pot fi arbitrare, legiuitorul Republicii Moldova trebuie să se ghideze în acest sens, numai de reglementările internaționale și bineînțeles, de cele prevăzute în Constituție. Orice deviere de la norma internațională acceptată sau de la cea constituțională trebuie să fie motivată, să exprime o necesitate a societății și să fie prevăzută neapărat în cadrul legislativ național.

Sunt cunoscute anumite cazuri în care în Republica Moldova se admit devieri nejustificate de la regulile care garantează dreptul la libera exprimare a opiniei ceea ce este demonstrat prin secțiunile aplicate în diferite spețe examinate de către CtEDO.

Considerăm că analiza științifică a organizării și respectării dreptului fundamental de exprimare liberă a opiniei în Republica Moldova, propunerile pe marginea necesității ameliorării deficiențelor identificate în practica realizării și respectării dreptului de exprimare a opiniei este de o importanță vitală pentru dezvoltarea democrației, consolidarea modalității și regulilor de aplicare a principiilor democrației pluraliste și a transparenței, precum și la cunoașterea mai profundă a multiplelor probleme teoretice și practice privind organizarea eficientă a realizării drepturilor fundamentale și în special dreptul la libera exprimare a opiniei.

În același timp, cercetarea științifică a problemelor legate de realizarea și garantarea dreptului la libera exprimare a opiniei prezintă interes major pentru știința dreptului constituțional al Republicii Moldova care se dezvoltă atât în baza cercetărilor științifice pe care le realizează diferiți autori, cât și în baza experienței organizării și funcționării autorităților publice antrenate în exercitarea suveranității naționale.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

În scopul aprecierii corecte a situației în domeniul libertății de exprimare a opiniei sunt evidențiate o serie de probleme, în special, legate de stabilirea conținutului libertății de exprimare, interpretarea restricțiilor autorizate în exercitarea libertății de exprimare, aplicarea corectă de către magistrați a dispozițiilor legale în materie potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, impun un studiu profund, ce ține de gradul de compatibilitate a prevederilor legale în materia libertății de exprimare, cu normele Constituției, pe de o parte, și, pe de altă parte, a compatibilității Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale cu Legea fundamentală a statului.

Analizând instituția dreptului la libera exprimare a opiniei în cercetările doctrinare au fost trecute în revistă opiniile anumitor autori constituționaliști autohtoni publicate în diferite monografii, tratate, manuale din Republica Moldova, precum: Victor Popa - Secțiunea a 2-a Pluralismul politic și pluripartitismul, în manualul Dreptul public; Teodor Cârnaț și Marina Cârnaț - Libertatea cuvântului și Libertatea presei, în monografia Protecția juridică a drepturilor omului; Ion Guceac - Cours elementar de Drept constituțional, Capitolul III, Paragraful 7, Drepturile politice; Alexandru Arsene - Drept constituțional și instituții politice, Capitolul 1.6, Caracterul de excepție al restrângerii exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți.

A fost studiată și literatura de specialitate a României în care sunt reflectate diferite aspecte ce țin de reglementarea și garantarea dreptului la libera exprimare a opiniei. Printre acestea vom nominaliza: Tudor Drăganu - Secțiunea-F, Drepturi social-politice, în Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar. Vol.I; Ion Deleanu - Paragraful 211. Drepturi și libertăți ale persoanei, în raporturile ei cu societatea sau cu statul, exercitate de regulă individual, În Instituții și proceduri constituționale – în dreptul român și în dreptul comparat; Ioan Murau, Elena Simina Tănăsescu - Secțiunea a IV-a, 2.5 Drepturile și libertățile social-politice, în Drept constituțional și instituții politice; Gheorghe Iancu - Secțiunea a 2-a Libertatea de exprimare în Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în România

A prezentat un deosebit interes pentru investigația propusă și diferite aspecte ale realizării dreptului la libera exprimare a opiniei selectate din diferite publicații de specialitate și alte surse de informare în masă. Astfel, au fost studiate următoarele publicații: Ion Bunduchi, Janeta Hanganu, Iulian Balan, Doina Costin, Studiu. Libertatea de exprimare și defăimarea: prevederi legale și practici reale; Doina Micu, Garantarea drepturilor omului în practica Curții Europene a Drepturilor Omului și în

Constituția României; Carmen Moldovan, Capitolul IV Principiul libertății de exprimare în doctrina și jurisprudența constituțională română, În Libertatea de exprimare. Principii., Restricții. Jurisprudență, Radu Chiriță, Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații. Volumul II; Corneliu Liviu-Popescu, Hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate în cauzele împotriva României (19908-2002).

Au fost trecute în revistă și publicațiile electronice care abordează probleme ce țin de reglementarea și garantarea dreptului la libera exprimare a opiniei, cum ar fi: Adriana Nicoleta Odină, Aspecte privind libertatea de exprimare și dreptul la viață privată și de familie; Constantin Cosovan, Pluralismul politic; Jan-Paul Costa, Dreptul la informare (și libertatea de exprimare) în conformitate cu jurisprudența Curții Europene a drepturilor omului; Monica Macovei, Articolul 10 al Convenției europene pentru Drepturile Omului. Comentariu; George-Marius Mara, Ingerința în dreptul la liberă exprimare. Considerații privind incriminarea insultei și calomniei în dreptul penal român, Hotărâri CEDO.

Au fost studiate și analizate unele aspecte ce țin de tema de cercetare care se conțin în tezele de doctorat deja susținute, atât în Republica Moldova, cât și în România. Printre acestea vom evidenția: Pârlog Vitalie. Teza de doctor în drept "Compatibilitatea convenției europene a drepturilor omului cu Constituția Republicii Moldova în materia libertății de exprimare"; Bordei Lilia. Teza de doctor în drept "Principiile democrației pluraliste în organizarea și funcționarea parlamentului Republicii Moldova"; Valentina Mihalcea (Chiper). Teză de doctor în drept "Libertatea de exprimare"; Udrescu Gheorghe. Teza de doctor în drept "Instituții și mecanisme politico-juridice privind garantarea supremației constituției", Fărcaș I.E. Ioan, Teza de doctor în filozofie "O abordare filosofică a pluralismului politic"

În Republica Moldova în ultimul timp au fost întreprinse acțiuni apreciabile în domeniul respectării libertății de exprimare a opiniei, condiționate de aderarea la instrumentele internaționale în materia drepturilor omului, astfel ca Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a libertăților fundamentale, de ajustare a cadrului normativ intern la cel internațional și de adoptare a unui nou cadru normativ. În acest sens au fost studiate : Raportul Promo-Lex, Drepturile omului în Moldova. Retrospectiva anilor 2009-2010, care prezintă evoluția Republicii Moldova la capitolul libertatea de exprimare prin evocarea concisă a evenimentelor care au avut loc în perioada raportată și a efectelor acestora asupra societății.

Prezintă interes, din punct de vedere a situației exercitării dreptului la libertatea opiniei și exprimării și căile de ameliorare a situației și Raportul Internațional al Ambasadei Statelor Unite ale Americii privind situația respectării drepturilor omului în România. 2012. Libertatea de exprimare și libertatea presei.

Identificarea problemelor de cercetare. În baza literaturii de specialitate (monografii, tratate, publicații, teze de doctorat etc.) sau identificat următoarele probleme:

- analiza situația respectării dreptului la libera exprimare a opiniei, precum și gradului de studiere a dreptului de exprimare a opiniei în Republica Moldova;
- efectuarea unor clarificări conceptuale, identificând locul și rolul dreptului la libera exprimare a opiniei în structura drepturilor și libertăților fundamentale;
- identificarea elementele materiale și formale ale dreptului la libera exprimare a opiniei în acord cu standardele moderne de protecție a demnității umane;
- analiza riguroasă a cadrului de reglementare internațional și național în domeniul, garantării dreptului la dreptului la libera exprimare a opiniei identificând posibilele restricții privind dreptul de exprimare a opiniei și lacune legislative; mijloacele juridice de sancționare în cazurile nerespectării dreptului de exprimare a opiniei;
- identificarea și analiza deficiențelor, lacunelor legislative în procesul realizării și respectării dreptului la libera exprimare a opiniei.

Scopul și obiectivele lucrării.

Reieșind din actualitatea temei propuse spre investigație, complexitatea și caracterul multe-aspectual al problemelor teoretice și practice legate de dreptul la libera exprimare a opiniei, ne-am propus un scop dublu:

1) Într-un sens larg - scopul lucrării este de a identifica și analiza garanțiile constituționale ale exercitării dreptului la libertatea opiniei și exprimării prin intermediul cărora ei participă la actul guvernării în mod direct sau prin reprezentanții săi.

2) Într-un sens restrâns, a efectua o cercetare a unui drept fundamental din perspectiva influenței pe care o exercită asupra dezvoltării și edificării statului de drept, în cultivarea unei culturi politice și juridice necesare atât guvernanților, cât și celor guvernați,

Pentru a realiza scopul propus sunt trasate următoarele **obiective**:

- a investiga gradului de studiere a dreptului la libertatea opiniei și exprimării în Republica Moldova, precum și situația garantării dreptului respectiv;
- a efectua unele clarificări conceptuale privind componentele dreptului la libertatea opiniei și exprimării;
 - a identifica elementele materiale și formale privind libertatea opiniei și exprimării în acord cu standardele internaționale de protecție a demnității umane;
 - a evidenția și justifica posibilele restricții privind dreptul la libertatea opiniei și exprimării;
 - a compara raporturile dintre dreptul la libertatea opiniei și exprimării cu alte drepturi și libertăți fundamentale;
 - a analiza mijloacele juridice de sancționare în cazurile nerespectării dreptului la libertatea opiniei și exprimării;
 - a elabora unele recomandări argumentate științific în scopul ameliorării deficiențelor identificate în practica realizării și respectării dreptului la libertatea opiniei și exprimării.

Metodologia cercetării științifice.

Procesul de investigație a problemelor ce țin de garanțiile constituționale ale libertății de exprimare a opiniei se bazează pe studierea materialului doctrinar teoretic, normativ-legislativ, experiența jurisdicțională a CtEDO, precum și a Republicii Moldova.

În ceea ce privește suportul metodologic și teoretico-științific al lucrării acesta se manifestă diferite metode de cercetare, cum ar fi:

- a) metoda logică care reprezintă diferite argumentări pe calea deductivă;
- b) metoda comparativă, extrem de utilă în compararea actelor ce reglementează și garantează libertatea de exprimare a opiniei;
- c) metoda istorică care are la bază dezvoltarea sensului evenimentelor trecute ;
- d) metoda sociologică care cuprinde diferite instrumente sociologice;
- e) metoda cantitativă care contribuie la sistematizarea și evidența legislativă, stocarea și sistematizarea informației științifice juridice.

Utilizând metodele evidențiate mai sus, a fost posibilă studierea și analiza întregului complex de probleme ce țin de reglementările internaționale și naționale ale constituționale actuale ale Republicii Moldova privind dreptul la libertatea opiniei și exprimării.

Noutatea și originalitatea științifică.

Noutatea științifică a lucrării constă în elucidarea multiaspectuală a problematicii ce ține de realizarea dreptului la libera exprimare a opiniei, temă de incontestabilă actualitate teoretică și practică, cu implicații practice în contextul consolidării participării cetățenilor la procesul public decizional prin opiniile exprimate, îndeosebi asupra actului guvernării. Comportă caracter de originalitate științifică numărul impunător de concluzii și recomandări științifice cu privire la raporturile dintre stat și cetățean în societățile contemporane, în cadrul exprimării libere a opiniilor și difuzării informațiilor, precum și propunerile de *lege ferenda* cu privire la îmbunătățirea cadrului normativ din Republica Moldova din domeniul respectiv.

Caracterul novator al tezei a fost concretizat în următoarele teze principale:

1. S-a justificat faptul că libertatea de exprimare are atât o direcție verticală, întrucât ea trebuie respectată de instituțiile ierarhic superioare ale statului, cât și o direcție orizontală, care se referă la ceilalți indivizi care se manifestă în cadrul unei societăți.

2. S-a demonstrat că presa scrisă, transmisiile radio și televiziunea sunt de natură să exercite o influență imensă asupra opiniei publice și în acest sens, utilizarea lor abuzivă poate aduce importante prejudicii drepturilor și libertăților individuale, precum și desfășurării pe baze democratice a vieții publice

deoarece, în anumite situații, fără a atinge *onoarea, demnitatea și reputația profesională*, situația reală poate fi denaturată prin intermediul criticii, prin manipularea opiniei, prin dezinformare, prin ascunderea adevărului, prin sondaje de opinii sau chiar prin tăcere.

3. S-a argumentat propunerea prin care cetățeanul trebuie să fie protejat de informații false, manipulări de opinie sau alte acțiuni pentru al decide la anumit comportament sau atitudini în detrimentul interesului general al societății.

4. S-a argumentat necesitatea ca legislația Republicii Moldova să stabilească cu mai multă claritate mecanismele prin care să se identifice acțiunile de manipulare a opiniei publice, dezinformare a membrilor societății, răspândirea de știri false de natură să aducă prejudicii intereselor generale, ascunderea adevărului, organizarea de referendumuri ilegale care pot duce la separatism teritorial, la dezbinarea societății în tabere conflictuante și la ură pe diferite motive.

Problema științifică importantă soluționată.

În urma analizei situației privind libertatea exprimării opiniei în Republica Moldova s-au propus soluții concrete privind lichidarea lacunelor legislative în procesul realizării și respectării dreptului la libera exprimare a opiniei, precum și mijloace juridice de sancționare în cazurile nerespectării dreptului de exprimare a opiniei.

Semnificația teoretică a tezei de doctorat.

Lucrarea va aduce un aport benefic în cunoașterea mai profundă a problemelor legate de dezvoltarea democrației pluraliste în Republica Moldova în general, precum și în organizarea eficientă a respectării dreptului la libera exprimare a opiniei în special.

Lucrarea va permite celor care sunt preocupați de studierea democrației pluraliste să înțeleagă mai bine principiile pluralismului politic și a transparenței în organizarea și funcționarea autorităților publice din Republica Moldova sub aspectul creării unor condiții adecvate privind participarea cetățenilor la actul guvernării prin realizarea dreptului la libera exprimare a opiniei.

Analiza științifică a organizării și respectării dreptului fundamental de exprimare liberă a opiniei în Republica Moldova, propunerile pe marginea necesității ameliorării deficiențelor identificate în practica realizării și respectării dreptului de exprimare a opiniei va contribui la consolidarea modalității și regulilor de aplicare a principiilor democrației pluraliste și a transparenței, precum și la dezvoltarea în continuare a științei dreptului constituțional în țările menționate.

Lucrarea va permite parlamentarilor, partidelor politice care se află la guvernare și celor din opoziție, demnitarilor și funcționarilor publici din autoritățile publice centrale, judecătorilor din sistemul jurisdicțional, specialiștilor din domeniul dreptului constituțional, cunoașterea mai profundă a multiplelor probleme teoretice și practice privind organizarea eficientă a drepturilor fundamentale și în special a dreptului la libera exprimare a opiniei .

Valoarea aplicativă a lucrării.

Lucrarea, prin propunerile și recomandările pe care le conține, își va aduce un aport benefic privind racordarea cadrului legislativ al Republicii Moldova la exigențele și standardele Uniunii Europene în domeniul garantării dreptului la libera exprimare a opiniei.

Valoarea aplicativă a lucrării cuprinde următoarele aspecte: doctrinar-teoretic, normativ-legislativ și juridico-didactic. În plan *doctrinar-teoretic* sa argumentat din punct de vedere științific elementele materiale și formale ale libertății de exprimare a opiniei în acord cu standardele moderne de protecție a demnității umane.

În plan *normativ-legislativ* se analizează situația actuală a prevederilor Constituției și legislației Republicii Moldova în domeniul respectării dreptului la libertatea exprimării opiniei și se propun recomandări privind ameliorarea situației în domeniul realizării nestingherite a dreptului la libera exprimare a opiniei.

În plan *juridico-didactic*, analiza normelor dreptului internațional public, precum și legislației Republicii Moldova în domeniul realizării drepturilor fundamentale, comparația cu legislația din domeniul respectiv al altor state, va fi utilă în procesul științifico-didactic pentru cadrele didactice universitare, doctoranzi, masteranzi și studenți, precum și pentru toți cei care se interesează de problemele realizării eficiente a dreptului la libera exprimare a opiniei.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Comunicarea de masă a devenit deosebit de importantă în politică și activitatea de guvernare a societății, datorită posibilităților oferite pentru informarea și influențarea cetățenilor, ceea ce a determinat o anumită estompare a formelor tradiționale de comunicare politică. Partidele politice, îndeosebi cele care se află la guvernare, dar și cele din opoziție se află mereu în competiția de dezinformare, manipulare a opiniei creând opinii favorabile activității sale sau ideologiei pe care o promovează. Dezinformarea trebuie interzisă și sancționată.

2. Dezvoltarea tehnicii moderne în domeniul mijloacelor de comunicare în masă a făcut ca societatea să fie confruntată cu probleme de reglementare deosebit de complexe, în special în legătură cu presa scrisă, cu transmisiile radio și televiziune care sunt de natură să exercite o influență imensă asupra opiniei publice. Astfel, utilizarea lor abuzivă poate aduce importante prejudicii drepturilor și libertăților individuale, precum și desfășurării pe baze democratice a vieții publice;

3. Informația, în unele cazuri, fără a atinge onoarea, demnitatea și reputația profesională poate fi denaturată prin intermediul criticii, prin manipularea opiniei, prin dezinformare, prin ascunderea adevărului, prin sondaje de opinii sau chiar prin tăcere. Astfel de situații trebuiesc interzise și aplicate sancțiuni prin norme legislative.

Implementarea rezultatelor științifice.

Se propun recomandări privind ameliorarea cadrului legislativ în domeniul realizării nestingherite a dreptului la libera exprimare a opiniei. Lucrarea va putea fi utilizată în procesul științifico-didactic pentru cadrele didactice universitare, doctoranzi, masteranzi și studenți, precum și pentru toți cei care se interesează de problemele realizării eficiente a dreptului la libera exprimare a opiniei.

Aprobarea rezultatelor științifice.

Teza a fost prezentată la ședința Catedrei Drept Public a Universității Libere Internaționale din Moldova, a Seminarului științific de profil interuniversitar și recomandată spre susținere publică în fața Consiliului Științific Specializat.

Probleme teoretice și practice din conținutul tezei au fost comunicate la conferințe naționale și internaționale, cum ar fi:

1. Terzi Nicolai. Natura juridică și trăsăturile caracteristice ale autorităților reprezentative. Materialele conferinței științifice „Știința juridică în contextul promovării valorilor statutului de drept”, Chișinău, 13-14 mai 2010, Chișinău, ULIM, 2010, ISBN 978-9975-52-094-2, p. 120-129 (0,8 c. a.).

2. Terzi Nicolai. Limitele exercitării dreptului la exprimarea liberă a opiniei. Materialele conferinței internaționale științifico-practică „Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов”, Chișinău, 7-8 noiembrie 2014, Chișinău, 2014, p.119-122 (0,25 c. a.).

Publicații la tema tezei.

Cercetările realizate de autor, unele concluzii și recomandări ale investigațiilor cu un volum total de 3 c. a. și-au găsit reflectare în 7 publicații științifice (5- în reviste științifice de specialitate, 2 - comunicări la foruri științifice internaționale).

Volumul și structura tezei. Teza constă din: 131 pagini de text; Bibliografie din 158 titluri; Introducere; Capitol introductiv (Analiza situației în domeniu); Compartimente de bază – 4 capitole ce cuprind 18 paragrafe și 3 subparagrafe, Concluzii generale și recomandări.

Cuvintele-cheie: exprimarea opiniei, democrație pluralistă, pluripartitism, dreptul de asociere, mitinguri, demonstrații, referendumuri, mass-media, audiovizual, defăimare, demnitate, onoare.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1 - ”Situația privind realizarea dreptului la libera exprimarea a opiniei în Republica Moldova” reprezintă un capitol introductiv, care conține analiza și sinteza doctrinei științifice realizată prin diferite publicații științifice în Republica Moldova, precum și a diferitor autori din străinătate. O atenție deosebită sa acordat publicațiilor apărute în ultimii ani.

Analiza efectuată la acest capitol a permis concluzia că în prezent există o insuficiență de tratare a problemelor abordate în lucrare deoarece, în Republica Moldova se înregistrează cazuri de lezare a dreptului la libera exprimare a opiniei fapt ce este demonstrat prin sancțiunile aplicate Republicii Moldova de către CtEDO.

Având ca temei studiul normativ și cel al literaturii de specialitate s-a efectuat o analiză a situației existente în domeniul temei de cercetare și s-au formulat direcțiile de cercetare.

Capitolul 1 finalizează cu concluzii în care se menționează că libertatea de exprimare reprezintă unul dintre acele drepturi indispensabile și primare ale omului deoarece, în orice domeniu al vieții omul se folosește de calitatea de a se exprima, care este de fapt un act de exteriorizare a unei opinii cu privire la ceva. Pentru a depăși cu succes impedimentele în calea liberei exprimări a opiniei se face necesară identificarea și analiza deficiențelor, lacunelor legislative în procesul realizării și respectării dreptului la libera exprimare a opiniei; examinarea raporturilor dintre dreptul de exprimare a opiniei cu alte drepturi și libertăți fundamentale garantate de Constituția Republicii Moldova; examinarea mijloacelor juridice de sancționare în cazurile nerespectării dreptului de exprimare a opiniei; propunerea unor soluții care vor permite ameliorarea transparenței actului guvernării, participarea cetățenilor la guvernare prin libertatea nestingherită de exprimare a opiniei.

Capitolul 2 - "Abordări teoretice și practice privind libera exprimare a opiniei". Capitolul 2 este constituit din 7 paragrafe de bază, cum ar fi: 2.1 Exprimarea liberă a opiniei - necesitate esențială a unei democrații pluraliste; 2.2 Libertatea exprimării opiniei în categoria drepturilor fundamentale; 2.3 Libertatea exprimării opiniei –drept integrator; 2.4 Libertatea opiniei și exprimării prin difuzarea informațiilor; 2.5 Libertatea opiniei și exprimării în dreptul internațional public; 2.6 Reglementarea libertății opiniei și exprimării în normele dreptului național al Republicii Moldova; 2.7. Concluzii.

În capitolul respectiv sa analizat problemele de ordin teoretic ce țin de exprimarea liberă a opiniei ca o necesitate esențială a unei democrații pluraliste demonstrându-se că o adevărată democrație, trebuie să includă în sine posibilitatea unor opțiuni largi, libere între diverse opinii și orientări deschise spre dezbateri [11, p.116].

Sa definit pluralismul politic ca principiu definitiv a unei veritabile democrații. S-a demonstrat locul libertății exprimării opiniei în categoria drepturilor fundamentale, precum și faptul că acest drept este unul integrator sau altfel spus un drept generator, care generează și alte drepturi și libertăți. S-a demonstrat că libertatea opiniei este condiționată de libertatea de exprimare, ultima având o paletă mai mare prin care opiniile pot fi exprimate, difuzate, răspândite, propagate, prin diferite mijloacele de comunicare în masă, precum și prin asociere în diferite formațiuni politice, sindicale, religioase, prin sondaje, referendumuri, scrutine electorale, prin libertatea întrunirilor, și prin dreptul la grevă.

Sa demonstrat că statul de drept este de neconceput în afara democrației și a pluralismului politic. Exprimarea liberă a opiniei constituie parte inerentă a pluralismul politic, care trebuie văzut ca un ansamblu larg de opinii și opțiuni politice a membrilor societății, răspândite, propagate, difuzate prin diferite mijloacele de comunicare în masă, precum și prin asociere în diferite formațiuni politice, sindicale, religioase etc., prin intermediul cărei membrii societăți participă la actul guvernării, altfel spus la exercitarea puterii politice care le aparține.

Se argumentat că dreptul la libera exprimare a opiniei este și un drept subiectiv deoarece, ca și toate drepturile fundamentale, desemnează prerogativele care aparțin persoanelor, subiectelor de drept determinate. Dreptul subiectiv este acea prerogativă, conferită de lege în temeiul cărei titularul dreptului poate și uneori chiar trebuie, să desfășoare o anumită conduită și să ceară altora desfășurarea unei conduite adecvate dreptului său, sub sancțiunea prevăzută de lege, în scopul valorificării unui interes personal, direct, născut și actual, legitim și juridic protejat, de acord cu interesul general și cu normele de conviețuire socială [4, p.136].

Dreptul subiectiv, în opinia lui Teodor Cârnaț, trebuie să dispună de trei componente care pot fi de natură diversă: a) dreptul subiectiv poate fi atașat unui titular; b) este recunoscut; c) titularul său poate respecta conținutul său făcând uz de procedura instituită acestui efect [16, p.38]

În același timp, dreptul la libera exprimare a opiniei este un drept pozitiv și este asigurat de stat prin norme constituționale. Astfel, art.8 din Constituția Republicii Moldova fixează dispoziția prin care se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte, iar reglementarea constituțională de la art.32 garantează tuturor membrilor statului dreptul la libera exprimare a opiniei.

Nu s-a susținut opinia Adrianei Nicoleta Odină care consideră că libertatea exprimării întrunește și calitatea de drept negativ. Libertatea de exprimare se manifestă ca libertate negativă, susține autoarea, în raport cu statul, căruia îi este oprit sau interzis pentru a interveni și a o limita [12]. Un drept, o libertate negativă poate fi calificată atunci când statul nu poate interveni, iar aceasta are loc numai asupra drepturilor absolute. În realitate statul, în condițiile legii, își permite derogări de la regulile generale privind drepturile și libertățile fundamentale.

În viziunea școlii juridice moldovenești libertatea opiniei și libertatea exprimării constituie două libertăți, garantate prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil. De aici este lesne de înțeles că, prin alt mijloc posibil trebuie să înțelegem că aceste libertăți pot fi realizate și prin intermediul altor drepturi, cum ar fi de exemplu: dreptul la opinie publică (sondaje, referendumuri, scrutine electorale), libertatea de informare, libertatea presei, libertatea întrunirilor, dreptul de asociere, dreptul la grevă.

În acest sens s-a menționat că unii autori, cu bună dreptate, consideră că dreptul la libertatea opiniilor constituie elementul clasic al libertății de exprimare [13, p.739]. Majoritatea formelor de exprimare (*prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin discursuri, sunete, luări de cuvânt, strigăte, cântece, etc.*) și alte mijloace posibile care se lasă la latitudinea celui care dorește să-și exprime gândul sau opinia [15, p.109], au loc prin intermediul exprimării libere a opiniilor, care pot fi exprimate în cadrul adunărilor publice, manifestărilor, mitingurilor, reuniunilor organelor de stat sau obștești, întrunirilor științifice, culturale, artistice și în general în toate ocaziile [16, p.96].

Cât privește ideea exprimată de Frederic Sudre precum că posibilitatea oricărei persoane de a avea și a exprima o opinie minoritară constituie o componentă esențială a societății democratice, care se bazează pe pluralism, toleranță și spirit de deschidere [3, p.352], am argumentat că o împărțăm doar parțial, pentru că o societate democratică se caracterizează nu numai prin posibilitatea de a exprima o opinie minoritară, dar și posibilitatea de a exprima, răspândi, difuza și o opinie care aparține în premieră unui individ (de exemplu o invenție, sau o anumită soluție politică, socială, economică, juridică) sau o opinie care este susținută de o majoritate dintr-o anumită comunitate sau dintr-un anumit corp.

S-a analizat opinia exprimată de către Corneliu Gurin precum că garantarea libertății gândirii care se conține în alin. (1) al art. 32 este o preluare a primei părți din art. 31 alin. (1) care garantează libertatea conștiinței [19, p.142]. Nu am susținut această opinie deoarece, nu trebuie confundate noțiunile libertatea gândirii și libertatea conștiinței. Are perfectă dreptate prof. Andrei Smochină când spune că libertatea gândirii și libertatea religiei sunt deseori considerate împreună cu libertatea opiniei [20, p.139]. Însă, *deseori considerate împreună*, nu înseamnă nici de cum că ele evocă unul și același lucru. În acest sens ne raliem opiniei precum că libertatea gândirii se referă la toate domeniile gândirii umane, oricare ar fi originea și scopul lor: sunt protejate astfel religia, filozofia, morala, politica, etc. El prevede, la fel, posibilitatea pentru individ de a-și exterioriza gândirea și de a o reda prin fapte prin practicarea unui cult sau a unei activități politice și activități cu caracter social, cultural, științific și de altă natură care se pot realiza de fiecare individ prin gândirea liberă.

Indisolubil legat de art.32 se află și reglementarea constituțională pe care o conține articolul 34 *Dreptul la informație* care stabilește că: (1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. În acest sens Curtea Constituțională a Republicii Moldova prin Hotărârea sa nr.19 din 16.06.1998 a constată că dreptul la informație este un drept fundamental al persoanei, deoarece dezvoltarea persoanei în societate, exercitarea libertăților prevăzute de Constituție, inclusiv libertatea gândirii, a opiniei, a creației, a exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil, presupune și posibilitatea de a recepționa informații asupra vieții sociale, politice, economice, științifice, culturale etc [22].

Alin.(2) al articolului comentat fixează dispoziția prin care autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal, iar alin. (4) prevede că mijloacele de informare publică, de stat sau private, sânt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice și din aceste considerente alin. (5) interzice de a supune cenzurii mijloacele de informare publică.

În acest capitol se analizează sistemul internațional de protecție a drepturilor omului, inclusiv a dreptului la libertatea opiniei și exprimării și se argumentează faptul că dreptul internațional public se întemeiază pe obligațiunile convenționale și cutumiare asumate de state. Mecanismele instituite prin voința statelor asigură o supraveghere internațională a punerii în aplicare a obligațiunilor la care statele au achiesat [17, p.137].

Dezvoltarea drepturilor și libertăților omului a luat o deosebită amploare după crearea în 1945 a Organizației Națiunilor Unite și adoptarea de către aceasta a Declarației Universale a Drepturilor Omului. După acest document monumental în arhitectura drepturilor și libertăților omului au apărut și alte valoroase documente internaționale care au avut efecte importante pentru sistemele de drept naționale a statelor membre a ONU [7, p.22].

În domeniul drepturilor omului se ridică problema raporturilor dintre dreptul intern și dreptul internațional. Numeroase acte acceptă în prezent primatul dreptului internațional, în primul rând al reglementărilor privind drepturile omului față de legile naționale. În acest sens sa demonstrat că conform Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.55 din 14.10.1999 privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, tratatele internaționale ratificate și cele la care Republica Moldova a aderat sunt parte componentă a cadrului legal al Republicii Moldova și devin norme ale dreptului ei intern [18].

Nu punem la îndoială Hotărârea Curții Constituționale pe care o considerăm absolut corectă însă, dorim să menționăm că în acest sens, ar fi preferabile reglementări legislative efectuate de către Parlament și nu o limitare doar la interpretarea normei constituționale, grație faptului că în baza interpretării Curții Constituționale Parlamentul trebuie să intervină în baza legislativă ca teza precum că tratatele internaționale ratificate și cele la care Republica Moldova a aderat sunt parte componentă a cadrului legal al Republicii Moldova, să se bucure de reglementare legislativă.

S-a analizat cadrul legislativ al Republicii Moldova care reglementează relații sociale ce țin de dreptul la libertatea opiniei și exprimării. S-au analizat normele constituționale (art. 32 și 54), precum și un șir de acte legislative, cum ar fi: Lege Codul audiovizualului al Republicii Moldova nr. 260-XVI din 27.07.2006; Legea Republicii Moldova nr. 64 din 23.04.2010 cu privire la libertatea de exprimare; Legea presei nr. 243-XIII din 26.10.1994; Legea Republicii Moldova nr. 239-XVI din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional; Legea Republicii Moldova nr.30 din 07.03.2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negative al informației; Legea Republicii Moldova nr.939-XIV din 20.04.2000 cu privire la activitatea editorială; Legea Republicii Moldova, Nr. 26 din 22.02.2008 privind întrunirile; Legea Republicii Moldova nr.982-XIV din 11.05.2000 privind accesul la informație.

În cadrul analizei efectuate s-au scos în evidență și unele lacune propunându-se remedii concrete pentru lichidarea acestora.

În Concluzii la acest capitol s-a menționat:

1. Prin pluralismul politic se înțelege un ansamblu larg de opinii și opțiuni politice a membrilor societății realizate în cadrul dreptului la libera exprimare a opiniei. Prin opinii și opțiuni politice se are în vedere, în mod special, opiniile exprimate cu privire la guvernare, la calitatea guvernării, la condițiile de viață impuse de guvernare;

2. Analiza noțiunilor libertatea de exprimare și dreptul la opinie permite concluzia că este mai corectă utilizarea sintagmei libertatea de exprimare a opiniei deoarece, în realitate, deși există unele nuanțări, substanța materială pe care o conțin ambele drepturi luate separat este una și aceeași - dreptul de a exprima liber opinia. Considerăm util ca constituentul moldovean să efectueze o modificare ușoară a art.32 schimbând denumirea articolului "*Libertatea opiniei și a exprimării*" în "*Libertatea exprimării opiniei*".

3. Dreptul la libera exprimare a opiniei este un drept fundamental reglementat și garantat pe fundamentul constituțional al statului, esențial pentru libertatea și demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalității umane, reprezentând în același timp nucleul în jurul căruia gravitează toate celelalte drepturi subiective garantate prin norme constituționale;

4. Dreptul la libera exprimare a opiniei este un drept subiectiv, conferit de lege în temeiul cărei titularul dreptului poate să desfășoare o anumită conduită și să ceară altora desfășurarea unei conduite adecvate dreptului său, sub sancțiunea prevăzută de lege, în scopul valorificării unui interes personal, direct, născut și actual, legitim și juridic protejat, de acord cu interesul general și cu normele de conviețuire socială;

5. Dreptul la libera exprimare a opiniei se manifestă ca un drept pozitiv. Calitatea de drept pozitiv este asigurată de către stat prin normele sale constituționale (art. 8, art. 32);

6. Deoarece dreptul la libera exprimare a opiniei este un drept absolut – nu poate întruni calitate de drept negativ, statul fiind prezent în raporturile cu individul chiar și în condițiile stabilirii unor restricții în exercitarea dreptului respectiv;

7. Libertatea de exprimare a opiniei constituie un drept integrator sau altfel spus un drept generator, care generează și alte drepturi și libertăți. Libertatea opiniei este condiționată de libertatea de exprimare, ultima având o paletă mai mare prin care opiniile pot fi exprimate, difuzate, răspândite, propagate, prin diferite mijloacele de comunicare în masă, precum și prin asocieri în diferite formațiuni politice, sindicale, religioase, prin sondaje, referendumuri, scrutine electorale, prin libertatea întrunirilor, și prin dreptul la grevă.

8. După adoptarea de către Organizația Națiunilor Unite a Declarației Universale a Drepturilor Omului dezvoltarea drepturilor și libertăților omului a luat o deosebită amploare fiind urmată și de alte valoroase documente internaționale care au avut efecte importante pentru sistemele de drept naționale a statelor membre a ONU.

9. Republica Moldova a aderat la un șir de documente internaționale și regionale care conțin standarde unanim recunoscute în domeniul dreptului la exprimarea liberă a opiniei, angajându-se prin reglementări constituționale (art. 4 și art. 8 din Constituție) să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte. Mai mult de atât, în unele sisteme constituționale, cum ar fi de exemplu în România, este fixată dispoziția precum că, tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern. Din aceste considerente optăm pentru introducerea alin. 3 în art. 8 din Constituția Republicii Moldova în care să se prevadă că "Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern".

10. Alin. (2) al art. 4 din Constituția Republicii Moldova prevede că dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale. Această formulă consfințește primatul pactelor și tratatelor în materia drepturilor omului în raport cu dreptul intern, precum și posibilitatea instanțele jurisdicționale aplicării directe în dreptul intern a normelor internaționale.

11. Analiza cadrului legislativ al Republicii Moldova privind dreptul la libera exprimare a opiniei prin diferite forme și metode, observăm că acesta, prin reglementările normative pe care le conține, corespunde întocmai prevederilor care sunt stipulate în documentele internaționale, dezvoltă normele constituționale naționale în domeniul respectiv.

Capitolul 3 – Restricții și responsabilități în exprimarea opiniei și difuzarea informației este constituit din 5 paragrafe: 3.1 Jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova privind protecția dreptului la libertatea opiniei și exprimării; 3.2 Jurisprudența CEDO privind protecția dreptului la libertatea opiniei și exprimării; 3.3 Prevederi internaționale și naționale privind limitele exercitării dreptului la libertatea opiniei și exprimării; 3.4 Responsabilități în exprimarea opiniei și difuzarea informației prevăzute de legislația Republicii Moldova; 3.5 Concluzii

În capitolul 3 s-a demonstrat jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova, care pe parcursul activității sale, în repetate rânduri, în mod direct sau indirect, a interpretat și și-a expus opinia pe marginea diferitor aspecte legate de dreptul libertății opiniei și exprimării.

Astfel, unele mențiuni în privința dreptului la libera exprimare a opiniei se conțin în Hotărârea Curții Constituționale (HCC) nr.19 din 16.06.1998 privind controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 603-XIII din 3 octombrie 1995, Legii nr.1399-XIII din 5 decembrie 1997, Hotărârii Parlamentului nr.1383-XIII din 26 noiembrie 1997 și Hotărârii Parlamentului nr.1385-XIII din 26 noiembrie 1997.

Curtea a constatat că dreptul la informație este un drept fundamental al persoanei, deoarece dezvoltarea persoanei în societate, exercitarea libertăților prevăzute de Constituție, inclusiv libertatea gândirii, a opiniei, a creației, a exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil, presupune și posibilitatea de a recepționa informații asupra vieții sociale, politice, economice, științifice, culturale etc. În hotărârea sa Curtea a constată că existența posturilor private nu diminuează obligațiile posturilor publice de stat în ceea ce privește informarea cetățenilor, deoarece dreptul constituțional al persoanei la informare poate fi asigurat atât în cazul unui post public de stat, cât și al unui post privat.

Privind autonomia organului de conducere a audiovizualului Curtea a reiterat faptul că nu există o formulă general valabilă de democrație privind autonomia organului de conducere al audiovizualului public. Fiecare stat găsește o formulă proprie de asigurare a autonomiei audiovizualului în beneficiul interesului public. Modalitatea de numire și eliberare din funcție a conducătorilor mijloacelor de stat de informare în masă nu exclude principiul libertății exprimării și dreptul la informație, prevăzute de art. 32 și 34 din Constituție, și nu constituie o încălcare a art.6 din Constituție. Unele aspecte privind conținutul

art. 32 din Constituție se regăsește și în Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 08.06.2000 cu privire la controlul constituționalității art. 7 și art.7/1 din Codul civil al Republicii Moldova în redacția Legii nr.564-XIV din 29 iulie 1999 "Pentru modificarea unor acte legislative" [21].

Un paragraf aparte este destinat jurisprudenței CtEDO care Începând cu anul 1976, a recunoscut că libertatea de exprimare consacrată prin articolul 10 al Convenției constituie unul din drepturile fundamentale esențiale într-o societate democratică bazată pe pluralism, toleranță și spirit de deschidere.

Astfel, Curtea a afirmat că libertatea de exprimare nu privește numai informațiile și ideile primite în mod favorabil sau considerate ca inofensive ori indiferente, dar și pe cele care scandalizează, șochează sau neliniștesc statul ori o parte oarecare a populației. Aceasta o cer pluralismul, toleranța și spiritul de deschidere fără de care nu există societate democratică.

În paragraful 3.3 sau analizat limitele exercitării dreptului la libertatea opiniei și exprimării menționându-se faptul bine cunoscut că orice drept se sfârșește acolo unde încep drepturile altora. Putem să-i atribuim acestei fraze calitatea de maximă juridică, deoarece, întrădevăr, fiecare deținător de drepturi și libertăți are obligații, atât sub aspect juridic, cât și sub aspect moral de a a-și exercita drepturile în așa mod, încât aceasta să nu a afecteze drepturile și libertățile altora. Fiind difuzată în mediul public, este normal ca libertatea de exprimare să fie supusă unor limitări de libertățile celorlalți și de necesități de apărare a interesului public [9, p. 24].

Prof. Ion Deleanu consideră că limitele de exercitare, dar și de consacrare a drepturilor și libertăților fundamentale pot fi două: respectarea drepturilor și libertăților altora și respectarea intereselor întregii colectivități.[23, p.158]. În același sens se pronunță și Jean Rivero considerând că coexistența libertăților și protecția societății, sunt cele două comandamente care stau la baza limitelor edictate de dreptul pozitiv [24, p.166]. Deși Henri-Dominique Lacordaire susține că libertatea este ansamblul drepturilor pe care nici-o societate legal constituită nu le poate răpi membrilor ei, fără să violeze justiția și rațiunea [25, p.256], totuși considerăm că în acest sens, sunt mai relevante afirmațiile lui Zygmunt Bauma, care susține că: "principiul care stă la baza proprietății este că drepturile altora sunt limitele propriilor noastre drepturi, și astfel, pentru ca libertatea noastră să sporească, este necesară o restrângere a exercițiului libertății celorlalți" [26, p.237].

Cât privește ingerința de la libera exprimare a opiniei sa explicat prin argumente că ea trebuie să fie necesară într-o societate democratică, precum și faptul că în conformitate cu reglementările din dreptul internațional public statele membre se bucură de o anumită marjă de apreciere, care nu este, totuși, absolută, deoarece Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice în alin. (2) al art. 4 declară unele drepturi absolute pentru care nu pot fi admise ingerințe [7, p.23].

În alin. (3) al art. 54 din Constituția Republicii Moldova este fixată dispoziția precum că: "*Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24*". (Nota noastră: Articolul 20 - Accesul liber la justiție; Articolul 21 - Prezumția nevinovăției; Articolul 22 - Neretroactivitatea legii; Articolul 23 - Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle; Articolul 24 - Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică). Astfel, art.20-24 sunt declarate drepturi absolute în care nu se admit ingerințe. Astfel constatăm că dreptul la libertatea opiniei și exprimării nu este declarat un drept absolut și din aceste considerente, în anumite condiții, statul poate admite unele restricții privind libera exercitare a acestuia.

Capitolul 3 finalizează cu concluzii în care se specifică:

1. Curtea Constituțională a Republicii Moldova ca garant a supremației Constituției în hotărârile sale a declarat că oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil. Totodată, libertatea exprimării, conform art. 32 alin. (2) din Constituție, nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie.

2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut că libertatea de exprimare consacrată prin articolul 10 al Convenției constituie unul din drepturile fundamentale esențiale într-o societate democratică bazată pe pluralism, toleranță și spirit de deschidere. Curtea în repetate rânduri a afirmat că libertatea de exprimare nu privește numai informațiile și ideile primite în mod favorabil sau considerate ca inofensive ori indiferente, dar și pe cele care scandalizează, șochează sau neliniștesc statul ori o parte oarecare a populației.

3. Ingerințele care pot fi admise exercitării drepturilor și libertăților fundamentale, în Republica Moldova, corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, sunt prevăzute de norme constituționale (art. 54 din Constituție), care admite ingerințele numai în cazul în care sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției [129, p.27].

4. Pentru a nu admite diferite devieri de la anumite standarde internaționale, Constituția Republicii Moldova, în alin. (3) al art. 54 fixează o categorie de drepturi absolute care nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24 din constituție (art.20- accesul liber la justiție; 21- prezumția nevinovăției; 22- neretroactivitatea legii; 23- dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle; 24- dreptul la viață și la integritate fizică și psihică).

5. Constituantul moldovean nu a ținut cont de reglementările ce se conțin în recomandarea alin. (2) al art. 4 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și nu a inclus în categoria drepturilor absolute *Libertatea individuală și siguranța persoanei*, precum și *Libertatea conștiinței*. Din aceste motive, considerăm necesară amendarea alin. (3) al art. 54 din Constituție, incluzând în categoria de drepturi absolute art. 25 - *Libertatea individuală și siguranța persoanei* și art.31-*Libertatea conștiinței*.

6. Analizând conținutul art. 32 Libertatea opiniei și a exprimării din Constituția Republicii Moldova, observăm că alin. (1) care prevede: "Oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil." conține o formulare greșită deoarece acest drept, conform dispozițiilor normelor internaționale unanim recunoscute de statele membre ale ONU, trebuie să fie garantat oricărei persoane care se află pe teritoriul statului fără nici un fel de discriminare. În acest sens considerăm oportun ca constituantul moldovean să repare această eroare constituțională și să garanteze dreptul la libera exprimare a opiniei tuturor celor care se află pe teritoriul Republicii Moldova, indiferent de calitatea pe care o dețin.

Capitolul 4. "Identificarea elementelor materiale ale libertății de exprimare a opiniei" este compus din 4 paragrafe: 1) Libertatea opiniei și exprimării prin difuzarea informațiilor; 2) Rolul surselor mass-media în difuzarea informațiilor; 3) Diverse modalități privind realizarea dreptului la libertatea exprimare a opiniei; 4) Responsabilități în exprimarea opiniei și difuzarea informației prevăzute de legislația Republicii Moldova.

S-a demonstrat că deoarece conținutul dreptului la informare este unul complex, dimensiunile acestuia sunt în continuă dezvoltare, evoluând odată cu evoluția societății pe calea științei și a progresului tehnic. Dacă privim în general conținutul dreptului la informare, conform aprecierilor prof. Ioan Muraru și Gheorghe Iancu, el cuprinde: dreptul persoanei de a fi informată prompt, corect și clar cu privire la măsurile preconizate și mai ales luate de autoritățile publice; accesul liber la sursele de informație publică, științifică și tehnică, socială, culturală, sportivă etc.; posibilitatea persoanei de a recepționa direct și în mod normal emisiunile de radio și televiziune; obligația autorităților guvernamentale de a crea condițiile materiale și juridice pentru difuzarea liberă și amplă a informației de orice natură. [27, p.8].

În această ordine de idei sa reiterat faptul că accesul neîngrădit al cetățeanului la informația de interes public și participarea lor la luarea deciziilor sunt considerate două dintre premisele cele mai importante ale unei guvernări democratice și responsabile. Informația le permite cetățenilor, pe de o parte, să aprecieze în cunoștință de cauză acțiunile autorităților, iar pe de altă parte, să participe în mod avizat la dezbaterile și la luarea deciziilor care îi privesc.

Accent important sa pus pe aprecierea rolului surselor de informare în masă, presa, radioul, televiziunea aceste surse fiind văzute ca instrumentele principale prin care informația se difuzează, propagă, răspândește. Sa menționat faptul că prin comunicarea de masă se realizează difuzarea unui produs realizat de un grup de specialiști către mai mulți receptori, media fiind fie suportul, fie tehnica, fie suma instituțiilor, fie toate acestea la un loc, prin care se asigură circulația mesajelor, într-un mod din ce în ce mai rapid, pe arii geografice din ce în ce mai extinse, către conglomerate din ce în ce mai numeroase de oameni.

În strânsă legătură cu libertatea opiniilor se află și libertatea presei care trebuie înțeleasă ca o posibilitate a cetățeanului de a-și exprima opinii prin intermediul scrierilor imprimate. Și Curtea Europeană privind Drepturile Omului, referindu-se la libertatea presei a menționat în multiple hotărâri ale sale că aceasta joacă un rol eminent într-un stat de drept, un rol indispensabil de „câine de pază". Curtea a

recunoscut în numeroase rânduri rolul important al mass-media în încurajarea dezbaterilor publice, în asigurarea accesului la informație de interes public și demascarea incompetenței și ilegalităților comise de funcționarii publici.

Aici însă, apar unele probleme ce țin de regula informării corecte, veridicitatea informației răspândite. În paragraful 4.2.2 sau analizat și *efectele negative pe care le produce mass-mediei* prin difuzarea informațiilor eronate, dezinformarea publicului, precum și prin manipularea de opinii. S-a menționat faptul că sunt frecvente cazurile în care informația fără a atinge *onoarea, demnitatea și reputația profesională* poate fi denaturată prin intermediul criticii, prin manipularea opiniei, prin dezinformare, prin ascunderea adevărului, prin sondaje de opinii sau chiar prin tăcere. Trebuie să recunoaștem, că aceste mijloace, din păcate, sunt și principalele mijloace de dezinformare, manipulare a opiniei, ascundere a adevărului [6, p.38].

În acest sens sunt argumentate opiniile exprimate de Florentin Tucă care relevă că, nu în puține cazuri, în „numele“ libertății presei, viața particulară a persoanei a fost tratată ca bun public, iar demnitatea și onoarea acesteia, ca simplu moft. În numeroase situații, instigarea la ură etnică sau rasială a dobândit aura unui emoționant îndemn patriotic, în timp ce mitocănia și injuriile scrise au fost privite ca scuzabile tabieturi de autor de pamflete. În „numele“ aceluiași principiu, moartea unei mame, de inimă rea, pentru acuzațiile injuste aduse fiului său a trecut neobservată ca „pagubă colaterală“ a „raidurilor“ presei libere, iar etichetarea unor oameni onești drept trădători și a unor cărturari drept analfabeți pare acceptată cu îngăduință și resemnare [28].

În paragraful 4 sau analizat restricțiile și responsabilitățile în exprimarea opiniei și difuzarea informației. Referindu-ne la responsabilitățile juridice stabilite de lege, s-a menționat că pentru încălcarea dreptului la libera exprimare a opiniei, dreptului la informații, precum și altor norme care reglementează activitatea diferitor subiecți responsabili de garantarea drepturilor menționate, legiuitorul a stabilit un set de sancțiuni cu caracter penal, civil, administrativ și disciplinar pe care au fost sistematizate într-un tabel.

S-a menționat și faptul că în Republica Moldova a avut loc procesul de decriminalizare a Codului penal în rezultatul cărei calomnia prevăzută la art. 170 a fost transformată în contravenție fiind prevăzută de art. 70 alături de injurie prevăzută și aceasta de art. 69 din Codul contravențional. S-a relevat că în rezultatul injuriei, cât și a calomniei pot avea loc urmări grave cum ar fi de exemplu: îmbolnăvirea psihică a victimei, sinuciderea, nașterea prematură de către o femeie gravidă, o maladie periculoasă pentru viață, alte îmbolnăviri grave. Din aceste considerente, optăm pentru restabilirea injuriei și calomniei în Codul penal al Republicii Moldova aplicată în cazul unor urmări grave, iar în cazul unor urmări mai puțin periculoase injuria și calomnia să fie tratate ca contravenție administrativă.

Analizând responsabilitățile stabilite de legiuitor s-a observat că legiuitorul Republicii Moldova a pus accent pe responsabilitățile ce urmează în cazul în care prin libertatea de exprimare a fost prejudiciată demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei, precum și comunicarea sau răspândirea, prin orice mijloace, de știri, date sau informații false ori de documente falsificate, cunoscând caracterul fals al acestora, dacă prin aceasta se pune în pericol securitatea națională [8, p.28].

În același timp, nu sunt sancționate acțiunile de manipulare a opiniei publice, dezinformare a membrilor societății, răspândirea de știri false de natură să aducă prejudicii intereselor generale, ascunderea adevărului, organizarea de referendumuri ilegale care pot duce la separatism teritorial, la dezbinarea societății în tabere conflictuante, la ură națională, rasială, sau religioasă, incitare la discriminare.

Capitolul 4 finalizează cu următoarele concluzii:

1. Informarea publicului cu privire la drepturile sale și promovarea unei culturi de transparență guvernamentală sunt esențiale pentru atingerea scopurilor legislației privind libertatea de informare.

2. Prin orice informație de interes public trebuie să se înscrie și informațiile obținute prin intermediul lecțiilor publice, operelor de artă (picturi, sculpturi, opere muzicale, piese de teatru, cinema, etc.), în cadrul referendumurilor, sondajelor de opinie, scrutinelor electorale, mitingurilor, demonstrațiilor, diferitor întruniri de partid, sindicale, programe și proiecte realizate de către ONG-uri, etc.

3. Sursele audiovizuale îndeplinesc funcții extrem de importante în educarea cetățenilor deoarece aceștia, prin informarea care li se aduce în mod direct, au posibilitate de a-și exprima opinia privind multiple aspecte ale vieții politice, sociale și economice din comunitate din care fac parte.

4. La fel și prin intermediul creațiilor artistice de orice fel se înțeleg o gamă foarte largă de creații spirituale prin intermediul cărora pot fi exprimate și opinii inclusiv cu caracter politic

5. Prin referendum trebuie să înțelegem o modalitate destul de eficientă, considerată cea mai democratică, prin care cetățenii își pot exprima opinia asupra celor mai importante probleme ale statului și societății.

6. Scrutinele electorale reprezintă o manifestare de voință a alegătorilor în cadrul cărora, prin exprimarea unei opinii referitor la activitatea celor de la guvernare/administrare și la direcțiile de activitate în perspectivă, se selectează un lider, o autoritate publică investită cu dreptul de a reprezenta pe cei care le-au dat vot de încredere în diferite structuri ale puterii.

7. Sondajele de opinii constituie și ele un mecanism prin intermediul cărora membrii societății își pot exprima unele opinii. Sondajul de opinii este o investigație sociologică prin care trebuie să înțelegem o cercetare, investigație, studiu realizată prin metodă psihologică folosită în vederea cunoașterii opiniei membrilor societății privind chestiuni (economice, politice, culturale, electorale etc.) devenite importante la un anumit moment.

8. Libertatea întrunirilor poate fi considerată drept o formă instituțională a libertății de exprimare. Legiuitorul Republicii Moldova admite că întrunirile pașnice pot servi mai multor scopuri inclusiv (nu și exclusiv) expresiei opiniilor.

9. Dezvoltarea tehnicii moderne în domeniul mijloacelor de comunicare în masă a făcut ca societatea să fie confruntată cu situații în care informația fără a atinge onoarea, demnitatea și reputația profesională poate fi denaturată prin intermediul criticii, prin manipularea opiniei, prin dezinformare, prin ascunderea adevărului, prin sondaje de opinii sau chiar prin tăcere.

10. Art. 34 din Constituția Republicii Moldova prevede dispoziția conform căreia autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. Deoarece articolul menționat operează cu noțiunea de "*informarea corectă*" trebuie să înțelegem că orice informații care deviază de la realitatea acțiunilor care au avut loc, sau le denaturează sau interpretează într-un anumit fel care ar justifica sau pune în avantaj sau dezavantaj guvernarea sau unele autorități publice, pot fi calificate ca neconstituționale, iar autorii acestor *informări incorecte* sau *dezinformări* ar trebui să poarte și o anumită răspundere.

11. Legiuitorul Republicii Moldova ar trebui:

a) Să stabilească cu mai multă claritate mecanismele prin care să se aprecieze și delimiteze judecățile de valoare de informațiile false, stabilind sancțiuni penale și contravenționale pentru acțiuni de manipulare a opiniei publice, dezinformare a membrilor societății, răspândirea de știri false de natură să aducă prejudicii intereselor generale, ascunderea adevărului, organizarea de referendumuri ilegale care pot duce la separatism teritorial, la dezbinarea societății în tabere conflictuante și la ură pe diferite motive,

b) Deoarece, prin intermediul atât a injuriei cât și calomniei pot avea loc urmări grave, considerăm necesar a le restabili în Codul Penale al Republicii Moldova fiind aplicate în cazul unor urmări grave. În cazul unor urmări mai puțin periculoase injuria și calomnia pot fi tratate ca contravenții administrative;

c) Sunt necesare a fi stabilite cu mai multă claritate mecanismele prin care să se aprecieze și delimiteze judecățile de valoare de informațiile false, stabilind sancțiuni penale și contravenționale pentru acțiuni de manipulare a opiniei publice, dezinformare a membrilor societății, răspândirea de știri false de natură să aducă prejudicii intereselor generale, ascunderea adevărului, organizarea de referendumuri ilegale care pot duce la separatism teritorial, la dezbinarea societății în tabere conflictuante și la ură pe diferite motive.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii:

Dreptul la libera exprimare a opiniei întrunește următoarele caracteristici:

1. Dreptul la libera exprimare a opiniei întrunește următoarele caracteristici:

a) este un drept fundamental reglementat și garantat pe fundamentul constituțional al statului, esențial pentru libertatea și demnitatea membrilor statului, indispensabil pentru libera dezvoltare a personalității umane, reprezentând în același timp nucleul în jurul căruia gravitează toate celelalte drepturi subiective garantate prin norme constituționale, în același timp dreptul la libera exprimare a opiniei;

b) constituie un drept integrator sau altfel spus un drept generator, care generează și alte drepturi și libertăți fiind indisolubil legate cu ele și existând doar în ansamblu;

c) este un drept subiectiv, conferit de lege în temeiul cărei posesorul de drepturi poate să desfășoare un anumit comportament la intima lui convingere și în același timp să ceară altora o conduită care nu ar aduce atingere dreptului său. Comportamentele indivizilor în cadrul realizării drepturilor de care dispun trebuie să corespundă interesul general și cu normele de conviețuire socială;

d) se manifestă ca un drept pozitiv calitatea cărui este asigurată de către stat prin normele sale constituționale;

e) nu poate întruni calitate de drept negativ, statul fiind prezent în raporturile cu individul chiar și în condițiile stabilirii unor restricții în exercitarea dreptului respectiv;

f) are o paletă mai mare prin care opiniile pot fi exprimate, difuzate, răspândite, propagate, prin diferite mijloacele de comunicare în masă, precum și prin creații artistice, asocieri în diferite formațiuni politice, sindicale, religioase, prin sondaje de opinii, referendumuri, scrutine electorale, prin libertatea întrunirilor, și prin dreptul la grevă.

2. Libertatea de a comunica informații și idei are o importanță primordială pentru viața politică și structura democratică a unei țări. În absența acestei libertăți este imposibilă organizarea unor scrutine electorale, referendumuri cu adevărat libere. Exercițarea deplină a libertății de a comunica informații și idei permite critica liberă a Guvernului, care constituie indicatorul principal al unui sistem de guvernare liber și democratic.

3. Analiza cadrului legislativ al Republicii Moldova privind dreptul la libera exprimare a opiniei prin diferite forme, metode și mijloace, demonstrează că acestea, prin reglementările normative pe care le conține, corespund întocmai prevederilor care sunt stipulate în documentele internaționale, dezvoltă normele constituționale care garantează libertatea exprimării opiniei și alte drepturi conexe acestei.

4. Cei mai mari difuzori de informații sunt sursele mass media care printr-o palitră considerabilă de mijloace duc informația către consumatori. Totodată, analizând efectele juridice ale aplicării dispozițiilor internaționale în materia drepturilor omului, observăm că libertatea de exprimare are atât o direcție verticală, întrucât ea trebuie respectată de instituțiile ierarhic superioare ale statului, cât și o direcție orizontală, care se referă la ceilalți indivizi care se manifestă în cadrul unei societăți.

5. În Republica Moldova sunt întreprinse acțiuni apreciabile în domeniul respectării libertății de exprimare, condiționate de procesul de aderare a la instrumentele internaționale în materia drepturilor omului. În același timp, mai există o serie de probleme, în special legate de stabilirea conținutului libertății de exprimare, interpretarea restricțiilor autorizate în exercitarea libertății de exprimare, aplicarea corectă de către magistrați a dispozițiilor legale în materie potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

6. Sunt înregistrate cazuri în care informația, fără a atinge *onoarea, demnitatea și reputația profesională*, poate fi denaturată prin intermediul criticii, prin manipularea opiniei, prin dezinformare, prin ascunderea adevărului, prin sondaje de opinii sau chiar prin tăcere.

7. Comunicarea de masă a devenit deosebit de importantă în politică și activitatea de guvernare a societății, datorită posibilităților oferite pentru informarea și influențarea milioane de cetățeni, ceea ce a determinat o anumită estompere a formelor tradiționale de comunicare politică. Partidele politice, îndeosebi cele care se află la guvernare, dar și cele din opoziție se află mereu în competiția de dezinformare, manipulare a opiniei creând opinii favorabile activității sale sau ideologiei pe care o promovează.

8. Fără a aduce atingere drepturilor la libera exprimare a opiniei, drepturilor de a fi informat și a comunica informații, cetățeanul trebuie să fie protejat de informații false, manipulări de opinie sau alte

acțiuni pentru al decide la anumit comportament sau atitudini în detrimentul interesului general al societății.

Recomandări:

În scopul garantării eficiente a dreptului la libera exprimare a opiniei prin multiplele sale posibilități recomandăm:

1. *Modificări constituționale:*

a) a introduce în art. 8 din Constituția Republicii Moldova un nou alineat (3) în care să se prevadă că ”Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern”;

b) a modifica denumirea art. 32 din Constituție ”*Libertatea opiniei și a exprimării*” în ”*Libertatea exprimării opiniei*”;

c) a amenda art. 32 din Constituție ”*Libertatea opiniei și a exprimării*” prin care să se garanteze libertatea presei și a repara eroarea care se conține în art. 32 prin care se garantează dreptul la libera exprimare a opiniei doar cetățenilor Republicii Moldova, atât timp cât, în conformitate cu normele dreptului internațional, dreptul la libera exprimare a opiniei trebuie să se garanteze tuturor celor care se află pe teritoriul Republicii Moldova, indiferent de faptul dacă dețin sau nu calitatea de cetățean;

d) deoarece Constituantul moldovean nu a ținut cont de reglementările ce se conțin în alin. (2) al art. 4 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și nu a inclus în categoria drepturilor absolute *Libertatea individuală și siguranța persoanei*, precum și *Libertatea conștiinței*, este necesară amendarea alin. (3) al art. 54 din Constituția Republicii Moldova, incluzând în categoria de drepturi absolute art. 25 - *Libertatea individuală și siguranța persoanei* și art. 31- *Libertatea conștiinței*.

2. *Modificări ale altor acte legislative*

a) Necesari să fie amendate legislația de rigoare care reglementează anumite relații sociale privind organizarea și desfășurarea referendumurilor, stabilind responsabilități penale și contravenționale pentru persoanele fizice, dar și pentru persoanele juridice (partide politice, organizații neguvernamentale, comerciale etc.) pentru organizarea referendumurilor ilegale, precum și pentru promovarea separatismului, instabilității politice, lezarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a statului;

b) A introduce în Codul penal al Republicii Moldova sancțiunea penală pentru comunicarea sau răspândirea, prin orice mijloace, de știri, date sau informații false dacă prin aceasta se pune în pericol securitatea națională siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, garantarea autorității și imparțialității puterii judecătorești;

c) A fi stabilite cu mai multă claritate mecanismele prin care să se aprecieze și delimiteze judecățile de valoare de informațiile false, stabilind sancțiuni penale și contravenționale pentru acțiuni de manipulare și falsificări a opiniei publice, dezinformare a membrilor societății, răspândirea de știri false de natură să aducă prejudicii intereselor generale, ascunderea adevărului, organizarea de referendumuri ilegale care pot duce la separatism teritorial, la dezbinarea societății în tabere conflictuante și la ură pe diferite motive;

d) Deoarece injuria și calomnia sunt insulte, jigniri prin care se admite atingerea onoarei sau reputației unei persoane prin cuvinte, gesturi sau acte mincinoase și tendențioase făcută cu scopul de a discredita onoarea sau reputația cuiva, considerăm necesar a le restabili în Codul Penal al Republicii Moldova ca infracțiuni fiind aplicate în cazul unor urmări grave, și numai în cazul unor urmări mai puțin periculoase injuria și calomnia să fie tratate ca contravenții administrative.

BIBLIOGRAFIE

1. Bordei Lilia, Principiile democrației pluraliste în activitatea parlamentară, Chișinău: 2010. 139 p.
2. Moldovan Carmen. Libertatea de exprimare. Principii, restricții, jurisprudență, București: Ed.C.H. Beck, 2012. 249 p.
3. Sudre Frederic. Drept european și internațional al drepturilor omului, Polirom, București, 2005. 353 p.
4. Ion Deleanu, Drept constituțional și instituții politice, Vol.II, Fundația ”Chemarea”, Iași, 1993. 250 p.
5. Terzi Nicolai. Efectele negative ale mass-mediei, В: Закон и Жизнь, Международный научно-практический правовой журнал, 2014, nr. 10, p. 37.
6. Terzi Nicolai. Libertatea opiniei și exprimării în dreptul național al Republicii Moldova. În: Legea și Viața, 2014, nr. 10, p. 22.
7. Terzi,Nicolai. Restricții și responsabilități în exprimarea opiniei și difuzarea informației. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2014, nr. 5, p. 24.
8. Terzi Nicolai. Limitele exercitării dreptului la exprimarea liberă a opiniei. În: Materialele conferinței internaționale științifico-practică „Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов”, Chișinău, 7-8 noiembrie 2014, Chișinău, 2014. p. 119.
9. Deleanu Ion. Drept constituțional și instituții politice, Vol.II, Fundația ”Chemarea”, Iași:, 1993. p. 250.
10. Popa Victor. Secțiunea a 2-a Pluralismul politic și pluripartitismul, Dreptul public, Chișinău, 1998. 460 p.
11. Odină Adriana Nicoleta, Aspecte privind libertatea de exprimare și dreptul la viață privată și de familie, http://revcurentjur.ro/arhiva/attachments_201102/recjurid112_2FR.pdf (vizitat la 12.06.2014).
12. Bârsan Corneliu. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, Vol.I. Drepturi și libertăți, București, 2005. 778 p.
13. Chiriță Radu, Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații, C.H. Beck, București, 2012. 151 p.
14. Guceac Ion. Curs elementar de Drept constituțional, Chișinău, 2004. 494 p.
15. Cârnaț Teodor. Marina Cârnaț, Protecția juridică a drepturilor omului, USM, Chișinău, 2006, 382 p.
16. Duculescu Victor. Protecția juridică a drepturilor omului. Mijloacele interne și internaționale. Ediție nouă, revăzută și adăugată, București, 1998, 338 p.
17. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr. 55 din 14.10.99 privind interpretarea unor prevederi ale art. 4 din Constituția Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.118-119/64 din 28.10.1999.
18. Gurin Corneliu. Art. 32 Libertatea opiniei și exprimării. În: Constituția Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: ARC, 2009. p. 141.
19. Smochină Andrei. Art. 31 Libertatea conștiinței. În: Constituția Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: ARC, 2009 p.139.
20. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova cu privire la controlul constituționalității art. 7 și art. 7/1 din Codul civil al Republicii Moldova în redacția Legii nr. 564-XIV din 29 iulie 1999 Pentru modificarea unor acte legislative, Nr. 25 din 08.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.70-72/25 din 22.06.2000.
21. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 603-XIII din 3 octombrie 1995, Legii nr. 1399-XIII din 5 decembrie 1997, Hotărârii Parlamentului nr. 1383-XIII din 26 noiembrie 1997 și Hotărârii Parlamentului nr. 1385-XIII din 26 noiembrie 1997, Nr.19 din 16.06.98. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-68/28 din 16.07.1998
22. Deleanu Ion. Instituții și proceduri constituționale – în dreptul român și în dreptul comparat, C.H. Beck, București.:2006. 992 p.
23. Rivero Jean. Les libertes politiques, PUF, Paris:, 1973. p. 266.
24. Lacordaire Henri-Dominique. La liberté de la parole évangélique, écrits conférences lettres Collection Sagesses chrétiennes: André Duval, Paris 1996. p. 214.

25. Bauma Zygmunt, May Tim. Gândirea sociologică, Humanitas, București: 2008. 237 p.
26. Muraru Ioan, Iancu Gheorghe. Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale, În: I.R.D.O., 1992, nr. 2, București, p. 40.
27. Tucă Florentin. Libertatea de expresie și abuzul de drept. http://www.observatorcultural.ro/Libertatea-de-expresie-si-abuzul-de-drept*articleID_3734-articles_details.html (Vizitat la 07.06.2014).

Publicații la tema tezei

Articole în reviste științifice din Registrul Național al revistelor de profil, Categoria C:

1. Terzi Nicolai. Aspecte privind garantarea constituțională a libertății presei. În: Studii Juridice Universitare. Nr. 1-2, Anul VI / 2013. Institutul Cercetări în Domeniul Protecției Drepturilor Omului, ULIM. Chișinău, 2014, ISSN 1857-4122, p. 219-224 (0,4 c. a.).
2. Terzi Nicolai. *Restricții și responsabilități în exprimarea opiniei și difuzarea informației*. În: Jurnal Juridic Național, Nr.5 (9) 2014, ISSN 2345-1130. p.24-30 (0.4 c.a.)
3. Terzi Nicolai. Efectele negative ale mass media. В: Закон и Жизнь, nr. 10, 2014, ISSN 1810-3081, p. 37-41 (0,35 c. a.).
4. Terzi Nicolai. Libertatea opiniei și exprimării în dreptul național al Republicii Moldova. În: Legea și Viața, nr. 10, 2014, ISSN 1810-309X, p. 22-28 (0,3 c.a.)
5. Popa Victor, Terzi Nicolai. Analiza teoretico-practică a diverselor modalități de exprimare liberă a opiniei. În: Studii Juridice Universitare. Nr. 3-4, Anul VI / 2013. Institutul Cercetări în Domeniul Protecției Drepturilor Omului, ULIM. Chișinău, 2014, ISSN 1857-4122, p.39-47 (0,45 c. a.).

Materiale la foruri științifice:

1. Terzi Nicolai. Natura juridică și trăsăturile caracteristice ale autorităților reprezentative. În: Materialele conferinței științifice „Știința juridică în contextul promovării valorilor statutului de drept”, Chișinău, 13-14 mai 2010, Chișinău, ULIM, 2010, ISBN 978-9975-52-094-2, p. 120-129 (0,8 c. a.).
2. Terzi Nicolai. Limitele exercitării dreptului la exprimarea liberă a opiniei. În: Materialele conferinței internaționale științifico-practică „Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов”, Chișinău, 7-8 noiembrie 2014, Chișinău, 2014, p.119-122. (0,25 c. a.).

ADNOTARE

TERZI NICOLAI.

Titlul tezei: Garanții constituționale ale exercitării dreptului la libertatea opiniei și exprimării.

Gradul științific solicitat- doctor în drept.

Chișinău, 2015.

Structura tezei: Introducere; Capitol introductiv, Compartimente de bază – 3 capitole, volum - 131 pag. text de bază; Concluzii generale și recomandări; Bibliografie din 158 - titluri;

Numărul de publicații la tema tezei - Rezultatele obținute sunt publicate în 7 lucrări științifice;

Cuvintele-cheie - exprimarea opiniei, democrație pluralistă, pluripartidism, dreptul de asociere, mitinguri, demonstrații, referendumuri, mass-media, audiovizual, defăimare, demnitate, onoare.

Domeniul de studiu – 552.01 - Drept constituțional;

Scopul lucrării – 1) Într-un sens larg - scopul lucrării este de a identifica și analiza garanțiile constituționale ale exercitării dreptului la libertatea opiniei și exprimării prin intermediul cărora ei participă la actul guvernării în mod direct sau prin reprezentanții săi. 2) Într-un sens restrâns, a efectua o cercetare a unui drept fundamental din perspectiva influenței pe care o exercită asupra dezvoltării și edificării statului de drept, în cultivarea unei culturi politice și juridice necesare atât guvernanților, cât și celor guvernați,

Obiective ale lucrării:

Pentru a realiza scopul propus sunt trasate următoarele obiective: a investiga gradului de studiere a dreptului la libertatea opiniei și exprimării în Republica Moldova, precum și situația garantării dreptului respectiv; a efectua unele clarificări conceptuale privind componentele dreptului la libertatea opiniei și exprimării; a identifica elementele materiale și formale privind libertatea opiniei și exprimării în acord cu standardele internaționale de protecție a demnității umane; a evidenția și justifica posibilele restricții privind dreptul la libertatea opiniei și exprimării; a compara raporturile dintre dreptul la libertatea opiniei și exprimării cu alte drepturi și libertăți fundamentale; a analiza mijloacele juridice de sancționare în cazurile nerespectării dreptului la libertatea opiniei și exprimării; a elabora unele recomandări argumentate științific în scopul ameliorării deficiențelor identificate în practica realizării și respectării dreptului la libertatea opiniei și exprimării.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în: elucidarea multiaspectuală a problematicii ce ține de realizarea dreptului la libera exprimare a opiniei, temă de incontestabilă actualitate teoretică și practică, cu implicații practice în contextul consolidării participării cetățenilor la procesul public decizional prin opiniile exprimate, îndeosebi asupra actului guvernării; numărul impunător de concluzii și recomandări științifice cu privire la raporturile dintre stat și cetățean în societățile contemporane, în cadrul exprimării libere a opiniilor și difuzării informațiilor; propuneri de *lege ferenda* cu privire la îmbunătățirea cadrului normativ din Republica Moldova din domeniul respectiv.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul dreptului constituțional. Identificarea abuzurilor și posibilelor restricții privind dreptul de exprimare a opiniei corelându-le cu cadrul normativ internațional și național al Republicii Moldova; Propunerea unor recomandări argumentate științific în scopul ameliorării deficiențelor identificate în practica realizării și respectării dreptului de exprimare a opiniei.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Analiza științifică a organizării și respectării dreptului fundamental de exprimare liberă a opiniei în Republica Moldova, propunerile pe marginea necesității ameliorării deficiențelor identificate în practica realizării și respectării dreptului de exprimare a opiniei va contribui la consolidarea modalității și regulilor de aplicare a principiilor democrației pluraliste și a transparenței, precum și la dezvoltarea în continuare a științei dreptului constituțional în țările menționate.

Implementarea rezultatelor științifice. Se propun recomandări privind ameliorarea cadrului legislativ în domeniul realizării nestingherite a dreptului la libera exprimare a opiniei. Lucrarea va putea fi utilizată în procesul științifico-didactic pentru cadrele didactice universitare, doctoranzi, masteranzi și studenți, precum și pentru toți cei care se interesează de problemele realizării eficiente a dreptului la libera exprimare a opiniei.

АННОТАЦИЯ

ТЕРЗИ НИКОЛАЙ

Тема диссертации: Конституционные гарантии реализации права на свободное выражение мнения

Ученная степень- доктор права.

Кишинев, 2015

Структура диссертации: введение; Вводная глава; Основные главы - 3, объем 131 - страницы; Общие выводы и рекомендации; Библиография из 158 источников.

Количество публикаций на тему диссертации - результаты исследования опубликованы в 7 статьях;

Ключевые слова – политический плюрализм, свободное выражения мнения, право на информацию, право на объединения, митингов, демонстраций, свободная пресса, аудиовизуальная система, достоинство, честь.

Область научного исследования: – 552.01 - Конституционное право;

Цель работы - провести научное исследование одного из фундаментальных прав с точки зрения влияния создания и развития правового государства; выявить и проанализировать ограничения, недостатки и пробелы в реализации права на свободное выражение мнения.

Задачи работы- проанализировать ситуацию и выражения свободы слова в Республике Молдова; выяснить некоторые концептуальные значения и компоненты право на свободное выражения мнения; идентифицировать материальные и формальные аспекты свободы выражения мнения; проанализировать международную и национальную нормативно-правовую базу свободы выражения мнений; рассмотреть и проанализировать возможные ограничения на право выражать мнения; изучить взаимосвязь между правом выражать мнения с другими основными правами и свободами;

Научная новизна полученных результатов. Выявлены многочисленные вопросы научного и практического характера связанных с реализацией права на свободу выражения мнений, неоспоримая тема современной теории и практике, с практическими последствиями в контексте укрепления участия граждан в процессе общественного принятия решений по мнениям, выраженные, особенно в актах управления; значительное число научных выводов и рекомендаций о взаимосвязи между государством и гражданами в современных обществах в свободное выражение мнений и распространения информации; предложения по совершенствованию нормативно-правовой базы в Республике Молдова в области свободы выражения мнения.

Решение важной научной проблемы в области конституционного права. Определение возможных злоупотреблений и ограничений права на свободное выражение мнений, определение корреляции между международным и национальным законодательством Республики Молдова; Научные рекомендации по устранению недостатков, и усиления права свободно выражать свое мнение.

Теоретическая важность и прикладное значение работы. Научный анализ организации реализации права на свободное выражения мнения в Республике Молдова, выявленных недостатков и предложения о необходимости совершенствования гарантий реализации данного права поможет укрепить принципы плюралистической демократии и прозрачность, а также дальнейшее развитие науки в конституционного права.

Внедрение научных результатов. Работа содержит конкретные предложения по совершенствованию гарантий прав на свободное выражения мнения. Работа также, может быть использована в процессе преподавания в ВУЗах, для мастерандов и докторандов, а также для всех тех, кто интересуется вопросами усовершенствования гарантий и реализации прав и свобод граждан.

ANNOTATION

TERZI NICOLAI

Topic of thesis : The constitutional guarantees of the right to free expression of the opinion.

Requested scientific title - Doctor in Law.

Chisinau, 2015.

Thesis structure: introduction; Introductory chapter, Basic compartments - 3 chapters comprising 14 paragraphs, volume - 131 pages; General conclusions and recommendations; Bibliography – 158 titles;

Number of publications on thesis topic – obtained results are published in 7 scientific papers;

Key words – expression of the opinion, pluralistic democracy, multiparty system, freedom of association, meetings, demonstrations, referendums, media, defamation.

Department of study - 552.01 - Constitutional Law;

Scope of research - to carry out the research of a fundamental right in terms of its influence on developing and building the rule of law; to identify and analyze constraints, weaknesses and legislative loopholes in the realization of the right to free expression of the opinion;

Objectives of the research: to analyze the degree of compliance and consideration of freedom to express opinion in Republic of Moldova; to perform some conceptual clarification on political pluralism components; to identify material and formal elements of freedom to express the opinion; to analyze the international and national framework of regulation the freedom of expression of the opinion; to consider possible restrictions on the right to express the opinion; to examine the relationship between the right to express the opinion with other fundamental rights and freedoms; to examine the legal means of enforcement in cases of non-compliance of the right to express the opinion; to develop some recommendations scientifically argued;

Scientific novelty of the work: multidimensional elucidation of the issues related to the realization of the right to free expression of an opinion, it is a theme of undeniable practical and theoretical actuality, with practical implications in the context of strengthening citizen's participation in public decision-making process by the expressed opinions, especially on governance; significant number of scientific conclusions and recommendations on the relationship between state and citizen in contemporary societies in the area of free expression of opinions and dissemination of information; suggestions of ferend law on improving the legal framework in Moldova and Romania in the mentioned field.

Important scientific problem addressed in constitutional law. Identification of possible abuses and restrictions on the expression of the opinion in the correlation with the International and national legislation in Republic of Moldova; Proposal of some scientifically argued recommendations to improve the identified deficiencies in the practice of realization and respecting the right to express the opinion.

Theoretical significance and applied value of the work. Scientific analysis of the organization and respecting the right to free expression of the opinion in Republic of Moldova, the proposals on the necessity to improve the identified deficiencies in the practical realization and respecting the right to express the opinion will help to strengthen the methods and rules how to apply the principles of pluralist democracy and transparency, as well as to further development of science in constitutional law in the above mentioned countries.

Implementation of scientific results. The author of the research proposed some recommendations on improving the legislative framework in order to achieve unhindered right to free expression of opinion. The thesis will be used in the science curriculum for academics, PHD, masters and students, and for all who are interested in issues of efficient realization of the right to free expression of the opinion.

TERZI NICOLAI

**GARANȚII CONSTITUȚIONALE ALE EXERCITĂRII DREPTULUI LA
LIBERTATEA OPINIEI ȘI EXPRIMĂRII.**

SPECIALITATEA:

552.01 - Drept constituțional
Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 2015

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset.

Tiraj 60 ex.

Tipar ofset.

Coli de tipar: 2,0

Comanda nr.

Tipografia